

bo Silva, ki krokodila pripelje na Bleščivko, dovolj prepričljiva, Bleščivčani pa dovolj odprti, da bodo premagali predsodke in spoznali, da Silvester ni nevaren, da je v resnici zelo prijazen. Otroci, ki so bolj radovedni in očitno tudi bolj pogumni, Silvestra zelo hitro vzljubijo, čeprav na začetku tudi sami dvomijo. Ker *Bleščivke* ne pripoveduje vsevedni pripovedovalec, sem potrebovala tudi dodatno perspektivo, da bi lahko učinkovito povedala zgodbo, torej nekoga, ki sliši, česar človek ne more. S Silvestrom lahko bralka in bralec prisluškujeta dogajanje v drugih stanovanjih (krokodil lahko namreč sliši tudi skozi stene, op. a.).

Že s sprejemanjem krokodila otroci v romanu pokažejo svoj pogum. Kakšen otrok je za vas danes tudi pogumen otrok?

Pogum se mi zdi predvsem bolj vsakdanja stvar, ki ni rezervirana samo za izstopajoče posameznike, ki rešujejo svet in se odpravljajo na izjemne pustolovščine. Pogum se lahko izkaže tudi v zelo majhnih, a pomembnih gestah. Zato potrebujemo zgodbe vseh vrst, ki opisujejo pogum vseh vrst. Želela bi si, da bi otroci premogli pogum, da zagovarjajo svoje misli, občutke, želje, zanimanja, da se jim ne odvedo, ker večina (ali pa tisti, ki so jim pomembni) reče, da je to brez zveze ali nemogoče. In da bi se znali pogumno postaviti za druge, kadar je tako prav, čeprav je težko. Tak pogum je treba vsak dan malo trenirati in potem je biti pogumen vsak dan nekoliko lažje. Tak pogum potem tudi rodi mala junaštva, čeprav je beseda junak ena od tistih, ki jih nerada uporabljам.

Zakaj?

Ker izstopajoči junakinje in junaki, močni, lepi, pametni in neustrašni, predstavljajo le skrajen, potenciran rob

zgodbe. Znotraj tega roba pa je široko polje bolj vsakdanjih, a veliko bolj resničnih stvari! Pisanje zgodbe z osrednjim junakom, ki je po možnosti še izstopajočih kvalitiet, zahteva, da se mu vse ostalo, cel zgodbeni svet podredi in služi njegovemu junaštvu. Junaštvo je, o tem se moramo pogovarjati z otroki, stvar zunanje interpretacije, ni nujno notranji občutek. Pri *Bleščivki* mi je zelo ljubo, da se bralci ne strinjajo nujno, kdo je osrednji lik zgodbe, da so možna različna branja.

Poleg tega lahko najbolj vsakdanja stvar s pomočjo domišljije postane izjemno razburljiva. Če mi je na svetu kaj ljubo, je to opazovanje otrok, kako znajo svoje okolje – stanovanje, igrišče, gozd – v igri spreminjati v prostor pustolovščine. Nam odraslim gre to malo težje od rok.

■ KLARA ŠIROVNIK

FOTO SAŠA KOVAČIC

LUNA J. ŠRIBAR

V KNJIGAH REŠIM KOGA, KI V RESNIČNOSTI NE BI DOBRO KONČAL

Grizolda in Maček se začne kot mladinski problemski roman, ko zavije v gozd, pa hitro postane fantazijski roman ... Je kot zavita gozdna pot, ki se cepi. Je bil že v zasnovi tako kompleksen ali so bili to nekoč ločeni zasnutki za več knjig ali zgodb?

Zgodba je res kompleksna in sem jo detajlno gradila. Strukturo in ključne prelomnice sem tudi skicirala, na kratko opisala, tak ogromen plakat imam doma. Včasih se lotevam literature zelo organizirano. Delam si tabele, časovnice, zgodovinska ozadja likov, opisujem prostore dogajanj, raziskujem, brskam po spletu za slikami nenavadnih bitij za inspiracijo ... Okrog trideset strani imam samo zasnove – poleg opisov likov sem dodelala tudi njihovo ozadje, zgodovino, da sem si argumentirala njihove motivacije. Gradnja romana je skoraj tako zahtevna kot pisanje samo. Seveda pa se potem zasnove ne držim za vsako ceno, nočem omejevati svoje ustvarjalnosti. Strukturo si naredim predvsem zato, da se počutim varno, da bom knjigo zares pripeljala do konca in tudi sama ne bom zavila na kakšno stransko potko brez vrnitve. Poleg tega pa je bilo ‚grajenje‘ vsebine tudi svoja zgodba. Knjigo sem najprej prijavila na natečaj Mladinske knjige za nagrado modra ptica. Bila je med nominirankami, ki potem izidejo pri založbi. Pred izidom sem jo še dodelovala, saj sem dobila komentarje vseh članov žirije, in seveda je bilo ključno tudi poglobljeno sodelovanje z Alenko Veler, urednico. Srečna sem, če pri ustvarjanju, ki je zame eden izmed temeljev v življenju, lahko rečem, da sem dala vse od sebe. Jaz se spreminjam, a knjige ostajajo.

Da se navežem na varnost, ki vam jo nudi struktura – v knjigi ni veliko varnosti, oba svetova sta precej nasilna. Nad Elso izvaja psihično nasilje pijani oče, pa tudi medvrstniško nasilje je brez milosti. V fantazijskem gozdnem svetu pa tudi vladajo buliji – mančkini (škrati, ki niso ravno prijetni, četudi znajo biti smešni), ki živalim pokradejo vse

zaloge hrane. Ste razmišljali o tem, kakšno dozo nasilja spustiti v knjigo?

Ne. Nisem. Sicer pa, če pogledate stare ljudske pravljice, so te lahko zelo krute. Po psihoanalitičnih razlagah naj bi bile to priprave psihe na vstop v odraslo življenje in soočenje s svetom. Razen tega pa se mi pri otrocih, s katerimi se družim, potrjuje to, česar se spomnim iz svojega otroštva: bolj je srhljivo, bolj uživajo. Ko v domišljiji doživljaš vse, kar doživljajo junaki, junakinje, vendar si lepo na varnem – ni lepšega.

Z mančkini pa sem hotela dati res bolj hudomušno dimenzijo. So prisrukknjeni škrati, paralelni zapiti družini Elsinega očeta v človeškem svetu. Seveda je tragično, če se ljudje zapijajo, a deklica Elsa tegobe stvarnosti na humoren način pretvarja v domišljijemskem svetu.

Pa tudi odvisno je, kaj bolj opaziš. V knjigi je namreč tudi veliko pomirjujočih, lepih stvari in likov, ki deklici pomagajo razreševati tegobe in jo tudi v odrasli dobi pripeljejo do srečnega konca oziroma novega začetka. Tu je Berto iz trgovine z barvami, ki ji odpira svet ustvarjanja, pa skrivnostna stara potepuhinja, ki ji pokaže, kako se znajti tudi v temi noči, in še veliko drugih. Če vprašate mene, je knjiga preplet težkih, a tudi čudežnih, lepih stvari. A ni tako tudi življenje?

Otrokom torej ne prizanašate, jim pa ponudite uteho. Največja uteha za Elso so umetnost, njeno risanje, njena kreacija paralelnih svetov ...

Bistveno je, da si v pogonu in se odzivaš. Samo, da pasivno ne sprejemaš tega, kar se ti dogaja, se ne zaviješ vase in trpiš, temveč se aktivno zoperstaviš. Elsa ima talent, ki ji pri tem pomaga, bistveni pa so tudi ljudje, ki jo spodbujajo. Ne moralizirajo in je ne poduču-

jejo, temveč jo na blag način podprejo tam, kjer je že tako močna.

V eni od projekcij, na eni od poti, ki se odcepi, nista zmagala ne aktivno zoperstavljenje ne umetnost, Elsa je postala zapita mlada ženska ... Precej neusmiljeno ...

Svet je včasih neusmiljen, literatura ga pa popisuje ali se nanj odziva, deloma tudi – v stvarnem delu – moja knjiga. Jaz literaturo kvečjemu uporabljam za to, da ‚rešim‘ koga, ki v resničnosti ne bi tako dobro končal. Sicer drži, da se Elsa zapija, a tudi o njenem prijatelju Rolandu bi se dalo diskutirati. Ko odraste, se ukvarja z deložiranjem ljudi iz hiš. Vprašanje, kaj je hujše. No, tudi zapita Elsa se skupaj z Rolandom vrne v objem svojega domišljjskega otroškega sveta, soočita se z nevarnostmi, jih razrešita in na ta način uspeša zasukati tudi svoja odrasla leta.

Veliko let sem delala pri *Kraljih ulice* z ljudmi, s katerimi je življenje še posebno neusmiljeno. Ljudje me vprašajo, ali pri pisanju uporabljam stvari, ki sem jih doživela tam. Tega ne delam, si pa lahko pri ustvarjanju dam duška in zgodbe likov, ki so preživeli težke preizkušnje, izhajajo iz krutih okoliščin, zapeljem k srečnemu koncu, kar se na *Kraljih* premnogokrat ni zgodilo. V stvarnem svetu se je včasih težko sprijazniti, da mora ključni korak vedno narediti človek sam, ostali ga lahko pri tem le spodbujajo, ne moreš pa korakati namesto njega. Pri literaturi imam pa v rokah čarobno paličico, no, čarobno pisalo (smeh).

V fantazijskem, gozdnem delu štorije ste na pravi način okoljevarstveni. Dobro pojasnite, da če bodo mančkini požrli vse želode, ne bodo mogle zrasti ne veverice ne novi hrasti.

Ja, tako lahko na mikro nivoju

pojasniš naravne zakone. Veliko prebiram o gozdu, delovanje narave me zanima. Pripravili smo tudi lutkovno predstavo *Gozdovilimo* o podzemnem svetu gliv ... To so fascinantni, še zelo neraziskani svetovi, sicer postajajo tudi te teme ob novih odkritjih vedno bolj popularne. Vseeno pa je, tako kot večji del veselja, za nas to še vedno temna snov.

Ko ste prej omenili bogato ozadje likov: noben ni zares črno-bel. Zdi se, da ste jih dokaj enakomerno obtežili s pozitivnimi in negativnimi lastnostmi.

Ja, tudi nasploh nisem nagnjena k moraliziranju, svet je veliko preveč kompleksen, da bi si upala na veliko pametovati. Vseeno pa sem pri nekaj likih malo pretiravala, ko sem jih prikazovala negativno. No, tu se je potem pokazalo, kako pomembna je dobra urednica. Alenka Veler me je opozorila na to in sem ju zmehčala. Rolandova mama in učiteljica Frida Maron sta bili preveč negativni, pa sem jima potem dodala življenjsko ozadje, da je bolj razumljivo, zakaj sta takšni. Dobre pripombe pa mi je dala tudi Špela Frlic, sonominiranka za nagrado večernica, ki je prebrala roman pred izidom.

Po takšnem vstopu v svet mladinske književnosti si avtor najbrž želi v njem kar ostati, ne?

Že zaradi samega dobrega sodelovanja z urednico nameravam ostati tudi v svetu mladinske književnosti. Pa tudi drugače se na tem področju počutim lepo sprejeta. Ne le, da sem s prvo knjigo nominirana za nagrade, tudi sprejem med pisateljskimi kolegi in kolegicami je lep. ‚Tukaj smo bolj prijazni in kolegialni med seboj, veš,‘ mi je takoj povedala pisateljica Mateja Gomboc. V primerjavi s kolegicami in kolegi, ki pišejo literaturo za odrasle,

je tu mogoče res več neke medsebojne povezanosti, topline. No, še raziskujem. Všeč mi je biti v različnih svetovih. Tudi za odrasle mi je fino pisati. Pa tudi sama sem postala bolj dovzetna za dela svojih kolegov, odkar pišem. Več preberem tudi slovenske literature, tudi za mladino, otroke. Prej sem bila bolj na koncentratu Astrid Lindgren, seveda, Tove Jansson mi je tudi zelo ljuba, Roald Dahl ...

O tem sploh nisem dvomila (smeh). Kot predsednica Ženskega odbora pri Slovenskem centru Pen, torej odbora Mira, ki je jasno in glasno vzpostavil debato o reprezentaciji avtoric v različnih segmentih literarnega sistema, gotovo veste tudi, da gre v literaturi za otroke ženskam vsaj malo bolje kot v literaturi za odrasle.

Ja, in me veseli, da je tako. Čeprav je tudi povedno, da več žensk piše literaturo za otroke, mladino in da je to področje še vedno na stran odrinjena, manj cenjena književnost, ne tako slavljena, kot so knjige in avtorji za odrasle. Predvsem pa mislim, da je to, kar počne predsednica Pena Tanja Tuma, zelo ključno. Prav je, da prešteva nagrade in druge znake prisotnosti oziroma odsotnosti žensk v literaturi. Nagrade in štipendije so toliko bolj pomembne, ker smo avtorice in avtorji res slabo plačani in je potem to neke vrste socialni korektiv. Kar seveda ne bi smelo biti, saj si za svoje delo zaslužimo dostojno plačilo. To je treba pač stalno poudarjati. Se pravi reflektirati družbeni odnos do umetnosti, ki se med drugim kaže tudi v višini honorarjev in finančnem toku v primerjavi z drugimi panogami. Obenem pa ta slab družbeni odnos ustvarjalci, ustvarjalke tudi ponotranjimo, se premalo cenimo in ne zahtevamo dostojnih honorarjev. Tudi na nas je, da začnemo zahte-

vati primerna plačila. Preskakovanje iz vloge ustvarjalke v vlogo poslovne ženske je včasih kar zahtevno, ampak če hočeš preživeti kot samozaposlena v kulturi, se moraš tega kar navaditi.

Zdaj vseeno več niste čista novinka. Zdi se, da ste se od socialnega dela povsem pretopili v literaturo. Je zdaj literatura vaše primarno področje?

Ustvarjanje je moje primarno področje. Zanima me veliko stvari. Ne predstavljam si sicer, da bi pisala samo romane. Zdaj je za mano nekaj kulturniških projektov, v katerih je šlo za širša sodelovanja. Eden je bil za lutkovno predstavo, potem sva sodelovali s pisateljico Nino Kokelj pri Slovenskih dnevih knjige. Ugotovila sem, da mi je veliko lepše soustvarjati, kot delati sama. Tako lažje razbiješ blokade, ko se tebi ustavi, imajo drugi nove ideje. Pisanje je samotno, jaz pa sem družaben človek. Mogoče bi si želela celo pisati v dvoje. Predvsem pa mi je v izjemno zadovoljstvo, ko se nekaj, kar sem prej dolgo nosila v sebi kot idejo, pretvori v nekaj oprijemljivega v stvarnem svetu. Pa najsi bo to ilustracija mojih likov iz *Grizolde in Mačka*, ki jo je ustvaril Peter Škerl, ali pa lutke iz predstave *Gozdovilimo*. Ko tvoj domišljjski svet zaživi v stvarnosti, je poseben občutek.

Kakšni pa so odzivi na *Grizoldo in Mačka* pri „ciljni publiki“?

Urednica je imela kar težave z umestitvijo. Mislim, da ima knjiga zdaj oznako 12+, toliko, kot sta stara glavna lika. Vem pa, da so jo brali tudi mlajši. Prijateljica pozna punčko, ki nosi knjigo s sabo v nahrbtniku. To me je prav osrečilo. Mlajši otroci so se zagledali predvsem v gozdne like. Ko sem imela predstavitev, so otroci razmišljali, kakšni so njihovi domišljjski liki in s kom bi se oni družili. Dobila

sem pisma bralcev, brak, predvsem se knjiga globoko dotakne tistih, ki tudi sami izhajajo iz težjih okolij. Odzivov sem vedno zelo vesela. To ni FB, kjer dobivaš srčke in kljukice takoj, ko objaviš, pa gremo dalje. Pisateljvanje zahteva svoj čas, zatapljanje v literaturo tudi, odzivi tu prihajajo počasneje, ampak so pa ganljivi. In zelo prispevajo k temu, da nadaljujem svoje početje v tem svetu, ki je vse bolj površinski in brzinski.

Pisatelji in pisateljice razvijamo svojo senzibilnost, ko ustvarjamo, zraven pa tudi senzibiliziramo druge. Omogočamo ljudem, da doživijo občutke, ki jih sicer ne bi. No, v eni izmed kritik je kritičarka od analize knjige prišla tudi na analizo avtorice in zavrnila, da nekdo, ki tega sam ni doživel, ne more tako pisati ... Zanimivo je, kako bralci radi ugibajo, kaj je res in kaj ni res. Mogoče to niti ni ključno. Obstaja več resničnosti in v resničnosti *Grizolde in Mačka* je vse še kako res.

■ PETRA VIDALI

FOTO: ANDREJ PETELINŠEK

IGOR KARLOVŠEK

ZA NAPREDEK ČLOVEŠTVA JE KLJUČEN PROST KORAK

Z romanom *Sotočje* pisatelj zaključuje veliko serijo *Ognjeno pleme*. Pred bralcem živo oriše oddaljeno obdobje

preseljevanja Slovanov, vanj pa umešča mladinske pogumneže, ki s svojim delovanjem odpirajo pomembna življenjska vprašanja.

S Slovani se že leta ukvarjate izredno poglobljeno. Zdi se, kakor da jih poznate skorajda osebno. Kaj bi porekli na svet, ki smo ga današnji prebivalci ustvarili na področju, ki so ga naselili?

To vprašanje je anticipirano iz naših v njihove oči. V tisti svet sem se poskušal vživeti že veliko prej, kot sem začel pisati; že tedaj, ko sem bil še študent! Na fakulteto sem se v Ljubljano vozil iz Celja in razmišljal o cesti, hribih, Savi – le kaj so videli Slovani, ko so prišli v ta prostor, sem se spraševal. Tukaj tedaj ni bilo ne železnice ne ceste, prebijati so se morali ob reki. Kaj so videli na mestu današnjega Sorškega polja, ki ga takrat v takšni razsežnosti še ni bilo? Kaj jih je čakalo na sotočju? Življenje je takrat bilo praktično samo ena sama volja za preživetje! Spomladi se je začelo delati in takrat si imel dve možnosti: ali si postal ropar in pobral imetje drugega ali pa si se namučil z obdelovanjem slabo pognojene zemlje (v resnici je nisi mogel obdelovati več kot kakšni dve zaporedni leti) in upal, da bo kaj zraslo. Tistega malo prosa so potem jedli vsi zimo. Kakšna so torej bila njihova pričakovanja? Samo to, da bi bila vreča polna. Težko je govoriti o njihovih upih za to ozemlje – saj oni vendar niso mislili, da so zavzeli svet. Pred tistimi, ki so imeli večji meč, so preprosto bežali na območja, kjer bi lahko zraslo kaj več.

Zanimivo je, da niso živeli in delovali z mislijo, da delajo bog ve kaj zgodovinsko pomembnega. Danes imamo – verjetno za veliko manj usodne zadeve – pogosto drugačno prepričanje.